Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

Бүгэдэ арадай газетэ

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

1993 ОКТЯБРЬ 8
намарай дунда (тахяа) нарын 22
ПЯТНИЦА
Гарагай 6
№ 192 (18804)
Газетын сэн захилан 2 түх.
Хэлсээтэ сэн

Тарьяа хуряалга-93

Намарай эдэ үдэрнүүдтэ хүдөө ажахыда хэдэн шухала кампаниинуудай зэргэсэшоод байнаннинь ойлгосотой. Эдэ кампаниинуууд сооноо үргаса хуряаха, ороохо тарьяа, хартаабха, овощ түрэнэй ноосэдэ тушааха, срэхэ жэлэй ургасын үндэнэн болохо үрэнэ хүрэнгэ бэлдэжэ хадагалха, намарай паар хахалха гэхэ мэтэ тон шухала хүдэлмэри онсолон илгахаар байна. Тиимэнээ эдэ асуудалнуудаар нонирхон, манай корреспондент Д. Дондоков Буряад Республикын хүдөө ажахын министр Н. Найдановта наяхан хандаба.

ОРЁО БАЙДАЛАЙ ТОХЁОЛДОБОШЬЕ...

— Николай Намдыкович, ургаса хуряаха харюусалгай хаһын мүнөө үедэ республика дотор ямараар ябуулдажа байнан тухай манай газетын уншагшадта тобшолоор хоорэжэ үгыт?

— Хүдөө ажахын мүнөө ута эгээл орёо байдалда онхойнь мэдэжэ. Эртэ хаяна хойно хүйтэн, хаалган үдэрнүүдэй тогтоһоой удаа хуурай зунай наарууд ерэжэ, таригдаһан ургасада ехэл муугаар нөлөөлөө шуу. Нүүлээрнь авгат нарын эхээр ороһон ора бороондо баярлажа, ажа байтарнай, Монгол ороһоо хүрэжэ ерэһэн айтар ехэ хүсэтэй үнэн боихон болзорой туршада ньгэ мүрэнние зубшаһан йнуудай тала дайдые, гэр ираануудые, мүн бэшэнье ргэнуудые бултыень үнаһ абажархёо. Айхабтар ехэ ймайн сабшалангай, таалангай ургаса үндэһоо ө нанан хосороо ха юм. ө аюулай хүдөө ажахыа хэды шэнээн хохидол нарруулныень республикинай хүн зон найн мэдэ ө ёнотой. Тиимэнээ би таай табиһан асуудалдатнай ариусажа үзэнүү.

Эгээл мүнөө үедэ тэжээл ахэдхэхэ, ороохого ургамалуудые, хартаабха, огородой эдеэ хуряажа абаха, тэ ниние гүрэнэй ноосэлэ туаата ажал нэгэ дорё эрлихэ гээшэ ехэл орёо, харюусалгатайшье хэрэг болоихой. Мүн тиихэдэ нинтын малай үбэлжэлгэ баһал эхилшэбэ.

Ургаса хуряаха хүдэлмэри республика доторнай хаа хаанагүй ябуулагдана. Һүүлэй мэдээгээр 126 мянган гектар талмай дээрэхи ургаса сабшагдажа, баал болгодожо унагаагдаа гэхэ гү, али хуряагдаха бүхы талмайн миил 48 процентнь сабшагдаба гээшэ. Республика соо хуряагдаһан ургасын байдал хайшааб гэхэдэ, гектарай дунда зэргээр 11,7 центнер ороохо тарьяан даб дээрэ сохигдоод байна. Хаана, ямар аймагуудта ургаса хэр абтанаб гээд харабал, тарьяа сехээр ургуулдаг Бэшүүрэй аймагай гектар бүрнһоо 14,4 центнер, Яруунын аймагта—11,9, Хяагтада—11,5, Прибайкалийн райондо 11,9 центнер ороохон хуряагдаба. Мүнөөдэрэй байдалаар, бүхыдөо 103 мянган тонно энэ жэлэй тарьяан абтаад байнхай.

Ургаса хуряаха эршэнь ехэл * тулюур. Байгша оной намарай байгаалиин эрхэ байдал тарьяашадай ажалые гэдэргэнь татана, запас хэрэгсэлнүүдэй, узел, детальнуудай дуталдаһан, тоһо тулишын материалай байд гээд лэ таһалдаһан ушарнаа хуралгын эршэ манай нанаанда хүрэнэгүй гэжэ бидэ найн ойлгоноодби. Ургаса хуряаха кампанидаа найн шапартайгаар, саг соонь бэлдэжэ шадаһан, механизаторнуудай, бэшэ хүдэлмэришэдэй наадгүйгоор хүдэлхын тула моральна, материальна урмашуулгын хэмжээ ябуулганууудые хараалһан ажахытериалаар саг соогоо гол түлөб хангагдаагүй дээрэнээ олохон районуудай ажахынууд байгша ондо нёдондонойхиноо оройшог ургаса хуряалгаяа эхилнэн байна гэжэ бултадаа мэдэнэбди. Тиимэнээ бии байнан комбайнуудаа бултыень хэрэглэхэ, нүнинн 1 час болотор хүдэлгэхэ, комбайнернуудые дүй дүршэлөөр баян тулалагшадаар хангаха, хуряалгын агрегадуудые үндэр бүтээсэтэйгээр ашаглаха талаар дары хэмжээнүүдые абаха шухалада тоологдоно.

Сентябрь нара дууһаба. Үшөө дахин дабтажа хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Октябрь нара дулаан гэжэ найдажа нүүнаай дэмы. Нойтон сахинай гү, али хура бороогой оробол, хүндэ хүшэр байдалнай улам орёо болохонь ха юм. Тиимэнээ энэ талаар байгша оной эрхэ байдалда хүн бүхэн ургасын түлөө харюусалгатай байна гээшэ.

— Үрэнэ хүрэнгэ хааха, хадагалха асуудалда тогтохо байдаалта даа.

— Һүүлэй мэдээгээр үрэнэнэй жасада мүнөө жэлдэ бүхыдөо 14,3 мянган тонно үрэнэн хаагдаад байна гэхэ гү, али бүхы хэрэгтэй үрэнэ үрэнгын миил 9,3 процентнь хадагалагдаба. Яруунын, Загарайн, Захааминай, Хэжэнгын, Сэлэнгын болон бусад районуудай ажахынууд үрэнэ хадагалха хүдэлмэреэ эхилээдүй үшөө байнаар. Бэшүүрэй аймагай таряашадай ажахынуудай «Хоолос» эблэл, «Победа» колхоз, Охин-Булагай совхоз ургасага хуряажа дүүргэхэнээ гадуур үрэнэнэй шэнинсэ хаагаад, бултыень сэбэрлэжэ, тарилгын шанартань хүргэбэ.

Үрэнэн тухай асуугаа хадамнай ерэхэ жэлэй ургасын түлөө ороохото ургамалнуудай, хартаабхын, олон жэлэй ногооной өөрынхөө нютагта таарама районировалагдаһан сортын хүрэнгэ ажахы бүхэн бэлэдхэхэ ушартай. Мүнөө үедэ ондоо тээнээ асарагдаһан үрэнэнэй сэнгынь нёдондонойхидо орходоо 4—5 дахин үнэтэй байнань. Энээнние хараада абаха шухала. Манай нютагай районировалагдаһан сортын ургамал ямаршье уларилтай жэлдэ тогтууритай ургаса үгэдэг ха юм.

Ган гасуурай, үерэй болоһон дээрэнээ зарим районуудай ажахынууд хараалһан ургасаяа суглуулжа абахагүйнь. Эндэнээ үрэнэ хүрэнгөөршье хангагдангүй үлэхэнь. Тиимэнээ «Бурятхлебопродукты» нэгэдэлтэй хэлсээ баталжа, ямар эйлөөр дуталдаһан хүрэнгөөс асаруулхаар бодомжолхо хэрэгтэй болоно. Энэ хэрэгтэ бидэ өөнэдынгөө талаһаа урьһаламжа үгэхэбди.

Москваһаа наяхан сахилгаан мэдээн ерэхэдээ, Россин хүдөө ажахын министерство манай республикада гүрэнэй ноосэнөө үрэнэ үгэжэ шадаха аргагүй байнаа мэдүүлбэ. Тиимэнээ үрэнэ хүрэнгэ арга шадал соогоо хаажа абахаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха болоноби.

— Намарай паар тушаа хэдэн үгөөр...

— Ургасын нэмэлтэ ноосэнүүдэй нэгэнинь намарай паар, болодог гэхэдэ алдуугаа байхагүй. Зүгөөр энэ хүдэлмэри ехэл унжагайгаар архилэгдэнэ. Республика дотор оройдоол 22 мянган гектар намарай паар хахалагдаба. Тэжээлэй болон орбоһото ургамалнуудай хуряагдаһанай һүүлээр сулөө болоһон полинуудаа хахалха арга боломжо ажахы бүхэндэ бии. Хюруугай ехэр ушаагүй хадань газарай хурьһэнэй хүрэтэр энэ хүдэлмэреэ эрхилхэ шухалада тоологдоно.

— Николай Намдыкович, һүүлшын хоёр асуудал. Хартаабха, овощ хэр хуряагдаад байнаб? Һүүлдэнь тэдэнээ хайшань худалдаха, тушааха болоноб?

— Ажахынууд хартаабха, овощ хуряаха хүдэлмэреэ ехэл унжагайруулнахай. Һүүлэй мэдээгээр бүхы талмайн 79 процент хартаабха, 13 процент огородой эдеэн хуряагдажа суглуулагдаба. Загарайн, Бэшүүрэй, Иваргын, Тарбагатайн, Хяагтын, Прибайкалийн районуудта энэ ажал унжагайгаар эрхилэгдэнэ. Эдэ үдэрнүүдтэ хюруу унахаар хүлсэгдэнэ. Тиимэнээ ургуулаа болоһон ургасаяа сүм суглуулжа абаха гээшэ манай мүнөөдэрэй гол зорилго болохо ёнотой.

Контрактацийн хэлсээ бэлүүлхэ хэрэг ехэл орёо бошолонхой. Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ ба хинан шалгаха талаар районуудай инспекторнуүд өөнэдынгөө эрхилдэг ажалда хайша хэрэгээр хандана. Эдэнэр үдэр бүхэндэ хүдөө ажахын министерствэдэ хонходожо, ажахынуудта хэды шэнээн хартаабхын, овощой байнан, автотранспорт тухай дуултаха уялгатай. Эдэ мэдээнүүдэй ёноор хартаабха, овощ бэлэдхэхэ хотын штаб бэлэдхэлэй болон транспортын предприятинуудай хүдэлмэрние гүримшуулха ёнотой юм.

АЛТАН ОРООҺОН АДХАРНА

Хорнин аймагай Буламай колхозой тарианай тоог дээрэ эдеэ үдэрнүүдтэ ехэ хүлсэмэри ябуулагдажа байна.

Үдэр бүри тоогой уужам дуулуун талмайнууд дээгүүр ороһоной обоонууд олошорно. Ороохо хиндхэжэ арилгаа хүдэлмэри забдагүй ябуулагдана. Шэнинсэ, обёос, ора ороохон болон ешмээн аяа амаараа буулгагданхай.

— Мүнөөдэрэй — сентябрийн 29-нэй — байдалаар гектар дээрээ 782 тонно ороохон ород байна, — гэжэ тоолоо даагша Лыгикема Цыденовна Гармаева мэдүүлэн, — Тарьяа хадалга үшөө хэдэн удэр соо үргэлжэлхэ. Тиимэнээ үшөө горитой ороохон орохо ёнотой.

Ороохо хиндхүүлдэг оньһото машинануудай ойро олон зоной хүдэлхэнь харагдана.

— Эндэмнай элдэб наһанай хүнүүд хүдэлдэг юм, — гэнэ Л. Гармаева. — Нэн түрүүн ажалай ветерануд Цырма Цыренова Сэсэгма Цымпилова хоёрые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэ нүхэднай жэлнээ жэлдэ эндэ хүдэлжэ, ехэ дүй дүршэлтэй юм. Тэдэнэй хажууда залуухан хүбүүд хүдэлдэг. Тэдэнние нэрлэбэл, Виталий Мархюев, Эрдэм Жамсаранов, Харгал Цыбиков, Бата Цыбикжапов гэгшэд болоно.

Бүхы оньһото техникэеэ үдэр бүри аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын түлөө механик Ринчин Гармаев харюусадаг байна

— Мүнөө сагтамнай һанаа зобоохо эгээл орёо юумэн гэхэдэ, эбдэрнэн техникээ заһабарилхада, запас зүйлнүүдэй дуталдадаг ушар болоно гүб даа Энэ, тэрэ юумэнэй эбдэрхэдэ, арга шадалаараа оролдоҗол гээшэбди

Манай ябаһан үдэр тоог дээрэхи бүхы оньһото техникэ хүдэлгэгдэжэ байгаа нэн.

Д. ДАМБАЕВ,
манай корр.

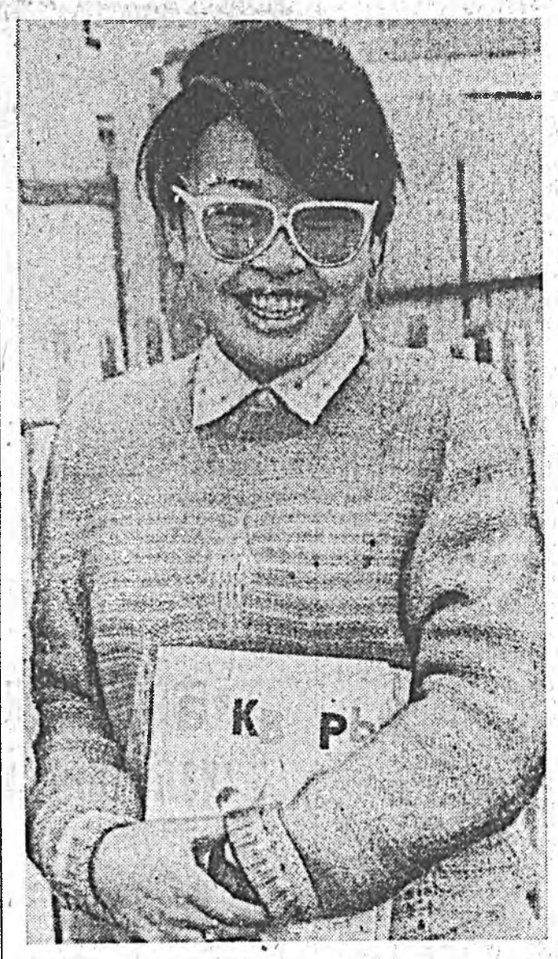

ГЫМА ЦЫБЖИТОВА Хэжэнгын аймагай Ородой-Адагай дунда һургуули дүүргээд, Улаан-Удын багшанарай 1-дэхи училищида һурахаяа ороо нэн. Эндэ һуража гарахадаа, Гыма Аюшеевна Доодо-Нваргын дунда һургуулида эльгэгдэжэ, 4-дэхи классай һурагшадта багшалжа байна.

Гыма Цыбжитова бүхы наһаараа эхин һургуулиин багшаар хүдэлһэн эжы Гажидма Банзаргашеевнагай зам шэлэжэ, багша болобо. Гадна тэрэнэй эгэшэ Дыма Аюшеевна Улаан-Удэ хотын 3-дахи гимназида буряад хэлэнэй багшаар хүдэлдэг юм.

Түрүүшынгээ жэлдэ багшалжа байнан Гыма Цыбжитовагай ажал хэрэгынь жэншэдгүй найнаар ябана гэжэ хэлэхын аргагүй. Түрүүшынгээ жэлдэ хүдэлжэ байнан залуу багшада ядалдахашье ушар гараа юм ааб даа. Зүгөөр тэрэ суггаа хүдэлжэ байнан аха нүхэдһөө һуралсажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу багша Г. А. Цыбжитова.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

ШУУЯАТАЙ, ҮЙМӨӨТЭЙ, ХҮҮЕЭТЭЙ

Октябриин нэгэнһээ бүхы хүмэнэй сэнгүүд нэмэхэнь гэнэн зэрэб үгэнүүд. Республикын зарим районуудта, мүн Шэтын областиин гэ-тэрэ нютагуудһаа хоншье асараад, амидыгаар худалдаха ябадал. Юрэдөөл, дэлгүүрэй оршон байдалда ойлгодохобо болиноо хүйсэгт, худалнан—эдэ бүгэ ө хэтын хүн зонэй һанаае ааяр зобоно).

Энэ неделиин түбэй дэлгүүрэй үнэ сэн хайшааб гээд шуяад үзэбэл, эдеэ хоолэй ноорм зүйлнүүд бага-сагаар комбыньень ойлгохоор байгаа ба. Мяха худалдадаг газарта наймаалагшадай олон нешэнь аргагүй. Горкоопторыин зүгһоо наймаанда таныдаһан үхэрэй мяханай сэн килограммынь 1900 түөгөөр сэгнэгдэнэн хадань мотодо ажаһуугшад тэрэнние худалдажа абахые ороолдо. Тэрэ удэр үхэрэй, гахайн мяхан элбэгээр таныгдаба. Үхэрэй мяханай сэн 1800-аа 2800 түхэригтэ, гахайн—2500-аа 3000-да. дабалгаагүй саала 3000 түхэригтэ хүрэнэ. Эндэ—тэндэ шанаһан колбаса килограммынь 4600, ветчина 3887—4400, үбсүүнэй шараһан мяхан 8050 түхэригөөр наймаалагдаха юм. Киоскдо худалдагдаһан 3887 түхэригэй сэнгэй ветчинагай түлөө арбаад хүн зогсоноб. Зүгэй тоһон нэгэл газарта худалдагдахадаа, килограммынь 5000 түхэригтэ байна.

Огородой эдеэн ябала элбэгээр асарагданхай харагдана. Зүгөөр тэдэнэй сэнгүүдынь хэлэхэ гүт? Капуста дабһалха үе сагай хүрэжэ ерэһэн хадань эдэ зүйлнүүдэй сэнгүүдээр һонирхогдобо. Килограмм капуста 350—400, морковь —500—650, свекла—400, редькэ —600, ногоон үгэрсэ—2500, чеснок — 850—1000, ногоно 450—550, хартаабха 125—200 түхэригтэ хүрэнхэй.

Элдэб янзын, элдэб сортын сай элбэг даа. Грузиин 36-дахи номерой сай килограммынь 1273, хурьган сай 14.00, индиин сай 250 граммынь 1500, бразилиин кофи 500 граммынь 4500 түхэригөөр наймаалагдана.

Яблока, груша, банан, виноград, сливэ гэхэ мэтэ жэмэсүүдэй сэнгынь баһал тон дээгүүр. Жэшээ болгон хэлэбэл, нэгэ монсогор лимон аяар 1000 түхэригөөр худалдагдана. Карамель конфетэнүүд килограммынь 1600-аа 4000 түхэриг хүрэтэр, һайн шоколад конфетэ 3500—7000, хорообхотойнь 4600—7000 түхэригтэ болоно.

Тамхи татаха дуратайшуулда юрын сигаретэ 150, фильтртэй сигаретэ 400 («Мальборо»— 1300) түхэригөөр дурадхагдана.

Талханай зүйлөөр хэгдэһэн бүүлхэнүүд, халаашанууд, печени, прянигууд баһал элбэгээр таныгданхай.

Дэлгүүрэй газаа талаарнь омоли загаһа, хартаабха, үрэ жэмэс, хамуур, морожено, архи, тамхи худалдагшад олон. Халуун бууза дурадхаһан хүнүүдшье бии.

Юрэдөөл, ногоон базаарнай үдэр бүхэнэй янзаар үнөөхил хүүсжэ, шуяжа байгаа нэн.

Манай корр.

«БУТЫН» БРИГАДА АМЖАЛТАТАЙ

Атын аймагай «Алаг-Шуудун» ажахын «Бутын» гэ-ан нарэтэй бригада энэ жэлэй үбэ тэжээл бэлэдхэлгэ шалгараа. Б. Ж. Самбаловтой, А. В. Шарастепановтой, Б. В. Самбаловтой гэгшэдтэ нэрлэнэн эрхим звеное Намбал Урбаев хүтэлбэрилгөө. Сэлмэг дулаан үдэрнүүдые намбаашалан, тус звеногой гэшүүд эршэмтэйгээр хүдэлжэ, түсэбтэ даабарлжа үлүүлэн дүүргэбэ.

Бүта болдогуудтай, намагналхитай сабшалангууд соонноо һайн, үдхэн ногоотой талмайнуудые бэдэржэ, сабшалаг байгаа. Бутанууд соо сабшахада, тармахадашье хүшэр ааб даа. Звеногой гэшүүд тармажа, һүрилһэн үбһөөс хорёолхо баатай болоо нэн. Ж. Урбаевай звено 250-яад томо бухал һүрилжэ, ажахынгаа малда найн шапартай үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хубитана оруулалсаба гээшэ.

О. БАЛДАНОВА.

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАРЛИГ

РОССИЙН ФЕДЕРАЦИЙН ЗОХЁОХЫ АЖАЛТАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ «РОССИН ФЕДЕРАЦИЙН ГАБЬЯАТА АРТИСТ» ГЭҺЭН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Искусствын талаар габьяатай байнанайнь түлөө Буряадай гүрэнэй филармониин артист Цыренжапов Владимир Александровичта «Россин Федерацийн габьяата артист» гэһэн нэрэ зэргэ олгохо.

Россин Федерацийн Президент Б. ЕЛЬЦИН.

Москва, Кремль.
1993 оной сентябриин 27.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Дэлгүүр: социальна хамгаалгын асуудалнууд. И. Дампилон: «Дэмжэлгэ, туһаламжа хүлеэнэбди»; Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта. Д. Дондоков: «Задагай зайдал байдалтай зандаа»;

3-дахи нюурта. М. Хомонов: «Урданай монголнуудай ёно заншалнууд»; Э-Х. Гальшинн: «Бэлигүүн толи» (түгэсхэл); Уншаа, дуулаа нэн гүт? «Хаан шэрээдэ мүнөө нуугшад». Туби дэлхэй мүнөөдэр.

4-дахи нюурта. Түрэл нютагаймнай түүхэнэ. Д. Дугаров: «Загаһашад»; Монгол литэ; В. Павлова: «Фестивальда уринабди»; Спортын һонин.

„Буряад үнэн"-94

ҺОНИНУУД ҮДЭР БҮРИ ХЭРЭГТЭЙ

Манай заахан Хурамша нютагта 26 хүн «Буряад үнэн» газетэ абана. Тэдэнэй олонхинь пенсионернүүд юм.

Бидэ, почтын хүдэлмэрилэгшэд, газетэ захилгада ехэ анхарал хандуулха эзэргэтэйбди. Юуб гэхэдэ, газетэ айл бүхэндэ захюулха, мүн тэрэнние һаатуулангүй уншагшадта хүргэхэ зорияго манай хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдана. Хэрбээ нютаг бүхэндэ газетэ, журналнуудые үсөөнөөр захил эмхидхээ һаа, бидэнэр ажалшьегүй үлэхэ ушартай боложо магадби. Тиимэнээ илангаяа захилгын үедэ хүн зоной дунда ойлгуулажаһан хүдэлмэри ябуулхада, онсо удха шанартай.

Соёлой байшангай директор Дабацырен Дашцыренов сентябриин 25-да нютагайгаа видеотелевиденеэр тосхонойнгоо зондо хандажа, буряад хэблэл, тэрэ тоодо «Буряад үнэн» газетэ тухай дэлгэрэнгыгээр, уран гоёор хөөрөө. Энэ удхатай дамжуулгын удаа намдуу нойрноо нэрнэндэл, Цыренжаб Гомбоев, Бавасан Цыбикдашиев, Мэжит Бальжиров, Солбон Ангабаев, Дабацырен Аюшиев гэгшэдэнэ эхилжэ, хамта 9 айл 1994 ондо «Үнэн» газетэдэ захил хэ.

Мүн тиихэдэ, заримашуул ябала арга шадалтай аад, мүнгээ хайрлажа, захил хэнэгүй. Мүнөө буряад хэлэнэй, соёлой дэлгэржэ байхада, үхибүүдтээ онсо туһатай үндэнэн газетэсээ захихагүйдэ, алишье талаһаа таагүй гэхэ байнаб.

«Буряад үнэн» газетэдэмнай һонин материалнууд толилогдодог гээшэ. Жэшээнь, 1991 оной август нарада «Толидо» «Уг удамаа мэдэгты»! гэһэн томо статья ехэ нонин байгаа. Тэрэ статья уншаһанай ашаар уг түрэлөө хэдэн үеэр мэдэхэ бологдоо. Гэр бүлын шэнэ, һайн найхан заншалнууд һулаар харуулагдана.

Илангаяа һүүлэй үедэ залуушуулай хүби заяан тухай үсөөнөөр бэшэгдэнэ. Республикын дээдын зургаанда залуушуулай комитет бии болонхой. Тиихэдэ хүдөөдэ, аймагууд соо хэды олон залуушуул ажалгүй байна гээшэб?

Энэ хүшэр хүндэ сагта залуушуулай асуудалые шинджэхэ хэрэгтэ «Үнэн» газетын үүргэ ехэ болоһой гэжэ һанамаар.

Ж. НАМСАРАЕВА,
Хурамшын хэлхеэ холбооной таһагые даагша.

ХЭШЭЭЛНУУДЫЕ ХҮЛЕЭНЭБДИ

«Буряад үнэн-94» гэһэн нинтэ гаршаг доро һанамжаяа бэшэхыемнай уряалһандатнай баяр хүргөөд, нэгэ-хоёр үгэ бэшэхэ гэжэ шиидэбэб.

«Буряад үнэнөө» олон жэлдэ абаһааربби. Олонхи хүнүүд, илангаяа пенсионернүүд газетэеэ дүтын, бата найдамтай нүхэр шэнги тоолоно. Бишье пенсионер болоһоор үнинэй шабинарнуудай дэбтэрнүүдые шалгаао гэжэ һуниин тэн болотор һуухаяа болижо, түрэл газетэеэ яаралгүйхэн үншадаг болооб.

Теэд гайхалтай, хүндэ саг ерээд байна. Һанаа амар һуухаар бэшэ. Энэ хүлгөөтэй, хүндэ үдэрнүүдтэ эжы, абынгаа нангинаар сахижа, абажа ябаһан баялиг—түрэл хэлэн дээрээ хэблэгдэдэг газетэеэ үнэхөөрөөшье, нүхэр шэнги һанахаш, хүлеэхэш.

Газетын аша туһаар хуушан монгол ба түбэд хэлэнүүдэй хэшээлнүүдые абажа, сагаан толгойтойнь ба дүримүүдтэйнь танилсабаб.

Мүнөө Эрдэни-Хайбзан Гальшиевай гайхамшагта «Бэлигүүн толиин» зохёол-һуургаал газетын гурбадахи хуудаһандэ толилогдоно. Энэ зохёолород хэлэн дээрэ уншаа нэм. Хуушан монгол хэлээр бэшэгдэнэн мүрнүүдые уншажа туршаа бэлэб. Зарим үгэнүүдыень ойлгожо, бэшыеньород оршуулгаар удхыень ойлгооб. Мүнөө энэ зохёолой буряад хэлэндэ оршуулгаданининь найн гээшэ.

Тиихэдэ түбэд ба хуушан монгол хэлэнэй хэшээлнүүд хабарай март-апрель һарануудта гэнтэ гарахаяа болиһоонинь халагламаар байгаа һэн. Хүрөө гэхээ нанаа юм гү? Али ондоо ушарнаа болоо гү? Газетэ соогоо бэшыт, дуулгыт. Үшөө эндэ юу хэлэхээ нанаабиб гэхэдэ, түбэд хэлэн монголноо тад ондоо ха юм даа. Зарим үгэнүүдынь буряад хэлэндэшье хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, «лама», «гэндун», «Гончжур», «Доржи», «гаршаг» гэхэ мэтын үгэнүүд. Дүримүүдыень сэжэлдэхэ хэрэгтэй.

Тиигэбэшье эхилһэн хэшээлнүүдээ орхингүй, саашань намарай һэрюухэн үдэрнүүдтэ үргэлжэлүүлбэл, ехэл һайн байгаа.

Түгэсхэлдөө залуу багшанар Юмжан Жалсановнада, Самдангийн Мунхтүвшиндэ, «Буряад үнэнэй» хүдэлмэрилэгшэдтэ баяр баясхалан хүргөөд, ажалдатнай амжалта, элүүр энхые, буряад һайхан хэлсээ бүри саашань хүгжөөхэ нангин хэрэгтэтнай амжалта хүсэнэб.

Р. ИРИНЧЕЕВА.

ХОЁР ҺАРА АЖАЛ БЭДЭРЭЭД...

Һаяхан унинэй тапил эхэнэртэй нинслэл хотын Илалтын гудамжа дээрэ уулзашабаб. Амар мэндээ хэлсээд, ажал хэрэг тухайгаа хоорэлдэбэбди.

— Гусиноозерскһоо хэзээ ерэөбшн? Улаан-Удэдэ уни байха гүш? — гэжэ асуухадаанни, сүхэрэнгээр гараараа нигажа харюусаба:

— Нишээ ерэһээр 2 нара болооб. Гусиноозерскдо хүүгэдэй саадта хүмүүжүүлэгшээр хүдэлдэг нэмнайб. Теэд хотымнай хоёр саад хаажархёо. Хүүгэд үсооноор ябана гэжэ шалтаглаа. Түлбэрнинь дээшэлхэдэ, түрэлхид хүүгэдээ саадта ябуулхаяа болишоо ааб даа. Тиигээд бидэ бултадаа — хүмүүжүүлэгшэд, нянинууд гэнтэ ажалгүй, үдэшоодби. Зониие ажалаар хаҗадаг албанда 2—3 дахин ошожо туршааб. Багшанарай училищи дүүргэһэн хадаа һургуулида ажал олдохо аа гү гэжэ бэлэрээдшье үзөөб. Хэрэг бүтээгүйл даа...

— Харин ондоо ямаршье ажал дурадхаагүй юм гү? — гэжэ лаблан асуубаб.

— Ажал байхадаа, Галуута-Нуурай уурхайда юрын хүдэлмэришэн гү, али ГРЭС-тэ мүн лэ мэргэжэлтэ бэлэдхэлгүй, хара ажал хэхэ хүн хэрэгтэй гэжэ дурадхаа нэн. 13 жэл соо эхин классуудта, һүүлээрнь хүүгэдэй саадта хүдэлһэн дүршэлөө алдаха дурагүй байгаа гээшэ ааб-заб. Тиигэжэ бахардашоод байтарни, эжым Улаан-Удэһөө дуудажа, нишээ нүүжэ ерээ хүм.

7 наһа хүрэһэн хүбүүгээ һургуулида оруулаад, өөрөө ажал бэдэржэ эхилээб. Мелькомбинадай, мяханай комбинадай, Южный поселогуулта (гэрһээ ехэ холо ябахагүйн тула) 2 нара соо ажал бэдэрээб. Хүбүүгээ үглөөнинь һургуулида абаашажа оруулнаб, шэнэ газарта һайса дадаагүйдэнь, тиигэхэл хүн гүб даа. Харин хоёр нара соо хаана хандаагүйбиб даа, бүхы: һургуулинуудые, саадуудые тойрожо гарааб. Улаан-Удыншье зарим саадууд хаагдаха түйлдаа хүрэнхэй. Миний зун хандаһан 59-дэхи саад уданшьегүй хаагдаа нэн. Тэндэ хүдэлһэн зон баһал нам шэнги ажалгүй болоод, хүдэлмэри бэдэржэ, сүхэржэ байгаа ёнотой.

— Харин эндэхи ажалаар хангадаг албанда хандаа гүш? — гэжэ асуухадамни, ингэжэ харюусаба:

— Һургуулида ажал байхадаа, дээдэ һургуулитаа мэргэжэлтэн хэрэгтэй гэнэ. Мүнөө баһа тэрэл албанда ябанаб. Дээдэ һургуулитаа мэргэжэлтэн хэрэгтэй байнаа хэдэн адрес абааб. Ошожо хөөрэлдөөд түршахамни. Та лаан боложо, али нэгэндэнь абаха аалам?..

Тэрэ эхэнэртээ амжалта хүсөөд, тараа нэмди. Ажа олоо гээшэ гү, һаянай уул занагүйб. Дэлгүүртэ шэлжэ оролгын хэрэг ажалгүйдэлгэтэй сэхэ холбоотой гэжэ эрдэмтэ-экономистнуудай, политигуудай хэлэһэн ингэжэ бидэн дээрэ буубал даа. Харин ажалгүйтэлгэ гэһэн үзэгдэлынь эхэнэр хүнэй шарайтай байба гээшэ гү?

Т. САМБЯЛОВА.
манай корр.

Дэлгүүр: социальна хамгаалгын асуудалнууд

ДЭМЖЭЛГЭ, ТУҺАЛАМЖА ХҮЛЕЭНЭБДИ

«Хилээмэнэй байгаал һаа, дууншье бии болохо гээд» арад зоной дунда хэлсэдэг гээшэ ааб даа. Энэ ехэ гүн үгнэгэгы удхатай үгэ мүн болоно. Хилээмэн—манай ажабайдалай эхин, үндэһэн болоно ха юм даа. Стол дээрэ-мнай хилээмэнэй ходол байхын түлөө газар дээрэ һайнаар хүдэлхэ, газартаа дуратай байха эзэргэтэйбди. Газараа зүбөөр эдлүүрилхэ, саг болзортонь тариягаа тариха, хуряаха, үтэгжүүлхэ, бүртаг ногооной үндэһэнһөө сэбэрлэхэ. Юрэдөө, газар дээрэ хэхэ юумэ барагдаха бэшэ ааб даа.

Бидэ газартаа һайнаар, эзэн ёһоор хандажа шаданагүйбди. Энээн дээрэһээ һайса хахалангүйгөөр, үтэгжүүлэнгүйгөөр тариягаа тариже, биратайшье ургаса абанагүйбди. Газарнай ёһотой эзэшьегүй болонхой. Хэдыдэ тариягаа тариха заабари дээрэһээ орожол байха. Энэ газарай хүрьнэндэ таарахаа гү, али үгы гү—хамаагүй. Тудаһан лэ сортын ороо-һон һуулгагдадаг бэлэй. Газар тухай, тэрэнние шанаржуулха тухай хэншье шэбшэдэггүй байгаа бшуу. Манай Баргажанай-аймагай колхоз, совхозуудай газар дайда дээрэ аяар холын Воронежой, Саратовай, Одессын областьнуудһаа асаргаһан ороо-һон таригдадаг байгаа. Дулаан орон хизаарта ургадаг ороо-һон шэмэрүүн уларилтай манай газарта яажа таарахаб даа. Энээн дээрэһээ биратайшье ургаса абталаггүй байгаа бшуу. Газарта эзэн бэшээр хандаха ябадал һайн үрэ дүн хаанаһаа үгэхэб. Дээрэһээ захиралта үгэхэдэнь тудаһан лэ сортын ороо-һо таориха гэжэ огто буруу. Энэ бүгэлые ойлгожо байгаад таридаг бэлэйбди. Тэд яахабши. Хүшэр байдалһаа гараха арга шадалаа бэдэрлэг байгаабди, бэдэргэшьебди.

Манай ажабайдалда, ажаһуудалда ажал хэрэгтэ аймшагтай ехэ хубилалтануд боложо байна. Хүдөө нютагуудта илангаяа ехэ хубилалтануд болоно. Россин Федерацийн Президент Б. Н. Ельцинэй гар табилгатайгаар һүүлэй жэлүүдтэ гараһан «Россин Федерацийн газарай реформонуудые бэелүүлхэ хойшолуулашагүй хэмжээнүүд туха-й», «Тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые» тухай Зарлигуудые болото дээрэнь бэелүүлхэ хараа шэглэлтэтэйгээр манай Баргажанай аймагай захиргааануд ажалшадтаа хартаабха һуулгаха, үбһэ сабшаха газар хубаажа үгэһэн байха юм. Айл бүхэн хартаабха һуулгадаг, үхэр мал баридаг болоо. Аймагаймнай промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшадай үмсэдөө үхэр мал баридаг, овощ ургуулдаг болоһоннинь һайшаалтай гээд һанаглана. Аймаг дотор тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэжэ эхилээбди. Түрүүшээр тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэхэ дуратайшуул олон ааб даа. Тэдэнэртэ газар үгэнэбди. Һүүлэй мэдээгээр аймагаймнай ажалшадта 22459 гектар газар хубаажа үгтөөд байна.

Манай Баргажанай аймагай Адамын, Шитханай, Юбилейнын сельскэ Соведүүдэй, Баргажанай, Баргажанай-Адагай посселково Советүүдэй захиргаануудаа ажалшадтаа хартаабха һуулгаха, үбһэ сабшаха газар хубаажа үгэһэн байха юм. Айл бүхэн хартаабха һуулгадаг, үхэр мал баридаг болоо. Аймагаймнай промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшадай үмсэдөө үхэр мал баридаг, овощ ургуулдаг болоһоннинь һайшаалтай гээд һанаглана. Аймаг дотор тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэжэ эхилээбди. Түрүүшээр тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэхэ дуратайшуул ехэ үсөөн байгаа. Хэрбээ 1991 ондо тариягаанай (фермерскэ) хоёрхон ажахын эмхидхэгдэһэн байбал, мүнөө аймаг доторнай 52 тариягаанай (фермерскэ) ажахы бии болоод байна. Энэ һайн гээшэ гү, али ямар бэ? Хэлэхэнь хүшэр. Тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэһэн хүнүүдтэ урьһаар мүнгэ үгэхэ гэһэн Россин Федерацийн правительствын тогтоол бии юм. Энэ тогтоол бэелүүлэгдэнэгүй. Тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэгшэд гүрэнһөө урьһаар мүнгэ абабал, тэрэнээ хоёр дахин нэмээгээд түлэхэ үшартай болоно. Һаял тариягаанай (фермерскэ) ажахы эмхидхээд, хүл дээрээ гаража ядажа байһан энэ коллективүүд хаанаһаа гэнтэ тинмэ ехэ олзо оршо оруулжа шадахаб даа. Абаһан урьһаяа түлэжэ шадахагүйл. Түрэндэ һү, мяха, нооһо, ороо-һо худалдахада тон бага сэнгээр абаад, мүнгээ саг дары түлэнэшьегүй ха юм. Баргажанай аймагай Улан, Баян-Гол нютагуудһаа Улаан-Удэ хотодо абаашажа, үхэр, мал, нооһо худалдаха болоходо, автомашина хэрэгтэй. Улаанһаа Улаан-Удэ хүрэтэр автомашина захижа, ашаглахын тула 200 мянган түхэриг түлэхэ үшартай бологдоно. Хүдөөгэй ажалшад хаанаһаа нимэ ехэ мүнгэ олохоб даа.

Шэнгэн түлишьи, оньһон техникын үнэ сэн гэжэ үдэр бүри лээшэлнэ. Тариягаанай (фермерскэ) ажахынуудые эмхидхэгшэд гүрэнһөө үр

УРДАНАЙ МОНГОЛНУУДАЙ ЁҺО ЗАНШАЛНУУД

УРИД ХЭЛЭГДЭХЭ ҮГЭ

Урданай монгол-арадай ажаһуудалда морюулагдаһан түс зоохбол хитад хэлэн дээрэ гараһан материалнуудта үндэһэлэгдэн бэшэгдээ. Тэрэ үедэ монгол хаанууудай ордонгуудта һуудаг хитад элшэн сайдууд үе сагаа мүнхэлһэн баяан бэшэг хаанууудые, замай тэмдэглэлнүүдые архиһон байна. Архивай хитад материалнуудые монгол эрдэмтэд түрэл хэлэн дээрээ оршуулаа. Тэрэниень би ород болгоһон байнаб. Тиихэдээ хоёр түүхэ дээрэ үндэһэлэгдэбэ:

1-дэхинь—асарагша, 2-дохинь—Богдо баатарай дайн болоно.

Жэшээнь, 1221 ондо Сун ороной Зоу гүн элшэн сайд Монголһоо бусажа ерэгдээ, «Татаар-монголнуудай ажал хэрэг тухай» гэһэн тэмдэглэлнүүдые асарһан байна.

Харин 1237 ондо Сун гүрэнэй элшэн сайдууд Бин-Да-За ба Шиу Дин гэгшэд «Хара татаарнууд тухай» очерк суггаа бэшээ. Тэрээн соогоо гүрэнэй байгуулалтада, ажахыда, соёл гэгээрэлдэ, ёһо заншалда, сэрэгэй искусствада гол анхаралаа хандуулба.

Республикымнай олон тоото уншагшадта һонирхолтой байха һэн аа гү гэжэ һанаад, би хуушан монгол хэлэнһээ ород хэлэн дээрэ оршуулба гээшэб. Энээнниемни «Буряад үнэн» газетэ хэһэг хэһэгээр хэблэжэ эхилхээр түсэблэгдэбэ.

М. ХОМОНОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ЧИНГИС ХААНАЙ ТҮБ ХОТОНУУД

...ШІ зуун жэлдэ Хара ...м гээшэ Чингис хаанай ...хото байгаагүй. Чингис ...н хүсэн түгэлдэр һалбар...йха үедөө элдэб газар...дурбэн ордонтой байна...«Ордон» гэһэн үгэ ки...хэлэн дээрэ дайралда...Тиихэдээ киданьгуд гэр ...ма—харша, түб хото...ордон гэнэ. Харин Чин...хаан оорынгөө һэсы гэр ...гэжэ нэрлэдэг һэн. ...м соогоо екэнхи сагаа ...дэг, гүрэн түрынгөө ...ма асуудалнуудые шиидхэдэг байгаа. Хаантаяа хамта харуулшадыньшье тэндэ байрладаг һэн.

Чингис хаанай түрүүшын ордон Хэрлэн мүрэнэй эрьедэ оршодог Худое-Арал, Дэлюун-Болдог һууринуудта байгаа. Тэрэнэйнь эзэн Бүртэгэлжэнэй һүүлээр тэрэ, ордондоньхойно хойноһоо Хорхон, Хуржитэн, Тогос, Темулун Чинчин-бал (эрэ хүн), Хошинхой гэжэ татабариин эхэнэр байһан гэдэг.

Хоёрдохи ордониинь Хажэ дүрбэн хүбүүд гараһан гэжэ мэдээжэ. Гадна Бужин-бэхи, Цэцэйхэн, Алгайбэхи, Тэмулун, Алтулун гэжэ табан басагад байгаа. Бүртэгэлжэнэй һүүлээр тэрэ, ордондоньхойно хойноһоо Хорхон, Хуржитэн, Тогос, Темулун Чинчин-бал (эрэ хүн), Хошинхой гэжэ татабариин эхэнэр байһан гэдэг.

Хоёрдохи ордониинь Хаанай хатанар Хура хара, Ашилун, Торхара, тангад Гунжа Цага, Ашимши, Ульзуй, Хутуг болон татабариин һамгад Хондохотой, Лабай, Жису гэгшэд һуулсаа.

Чингис хаанай дүрбэдэхи ордон урдань Даян хаанай байһан түүхэтэй. Тэрэнь Сэлэнгэ мүрэнэй нэгэ һалаада оршоно. Тэндэнь Алтан хаанай басаган Бэй-шиу гэдэг ажаһуурһан байна.

АДУУН ҺҮРЭГ ТУХАЙНЬ

...маар-монголнуудай гээшэ ...дүрбэн сагта таа...ха, адуун һүрэг үсхэ...бэрхэ байһан юм. Та...таригдагүй байһан тула ...ноо ороохо бэлдэдэггүй ...Адуун һүрэгыньь хахад ...соо бэлшэжэ, хоолоо ...ог байгаа. Тиигэжэ тар...тобир болоһон морид ...ай ямаршье сагта хэдэн ...над модо хоохоор гата...гараха шалалтай һэн. ...ай турүүень тахалха, ...а талаһаань. Үшөө мо...хабтагайгаар бүхэлхэ ...й һэн ха.

...ны аянда гарахын ур...хорилгоо һайса таргалуу...ь нэгэ хэды саг эдэ...гөөр уланда баридаг ...ай байгаа. Һүүлээрнь ...ы эдэлүүлхэ. Иигэжэ ...ы хорихоодо, тэрэнь дан...тарган, туранхай бэ...тарин шэмэ шүүһэтэй, ...ндаа шалалтай болодог ...ы һорёоной һүүлээр мо...ой комгорходо, тэрэнэ...аари, уланда һуда та...бидаг һааб даа. Энээниие адуушад хананхалжа, арбан адуушадай гурбаниинь үйгүр, долоониинь хитад байдаг бэлэй.

Дайн сэрэгэй дүүрэхэлээр, тэрээндэ хабаадаһан моридые амларайнь суглуулаад бэлшээридэ һуда табидаг заншалтай һэн. Харин эмээллэгдэхэ моридые хорёодо хаадаг байгаа. Хэрбээ һалхи шуургаһан болошоо һаань, адуугаа хотондоо дүтэлүүлээд, шүдэрлэдэг, энэ үедэ үбһоор таталуулдаг һэн. Һайнаар һорилһон, заһаһан морин холын харгы хүнгөөр гаталхаһаа гадна, хүлэрхэсэшье мэдэдэггүй юм.

Дайн сэрэгэй үедэ моридые эдэлүүлхэ, уһалуулха ёһогүй. Монгол морид гээшэ тэмээн шэнги шэрхи бүхэ, эсэнэн, тулиһан моридые эдэлүүлхэ, уһалхань бэрхэтэй. Иимэ морид эдеэ, уһанда муу байдаг. Абаһаар тэнхээ тамир ородоггүй. Тэдээниие дадхаажа, эдеэндэ оруулхын тула ехэ шадабари хэрэгтэй.

Адуун һүрэг соо нэгэ азарга байдаг. Гүүд амнараа бэлшэнэ. Һүрэг бүхэн 400—500 мориноо бүридэнэ. Адуушад боро хараан болохолоор, адуугаа эзэнэйнгээ хотондо асарна. Үүр хирааһаар дахяад бэлшээридэнь гаргана.

Монголнуудмориноо схэл хананхалдаг, харуулналдаг юм. Тэдээндээ хүндэл адляар хандадаг, хөөрэлдэдэг заншалтай. Татаарнуудадуу малдаа һайн бэлшээри, уһалуур шэлэжэ шададаг байгаа.

Эмниг моридые талада һургадаг ёһотой юм һэн. Тэдэнээ гурбан удэр соо һула баряад, һайнаар һургаһан морин номгон, һайн зантай болодог. Бухиндаха, булгихаяа болиһон моридые һүргэтэнь табина. Һургаал һайтай морин эзэнэйнгээ эмээлһээ буухадань, эзэнһээ холо ошодоггүй. Удэрөө моридые сула эдеэлүүлдэггүй, гансал һүниндөө бэлшээридэнь табидаг.

Дайнда мордохэ сэрэгшэдтэ хэдэн морин үгтэнэ. Сэрэгшэн тэдэнээ удэр бүри һэлгэжэ байгаад унана. Дүрбэ-табан морид нэгэ булагһаа ээлжэлэн байжа уһална. Уһалалгын үедэ ондоо һүрэгэй дүтэлөө һаань, адуушан мориндоо түмэр ургаар тогтооно. Тиихэдэнь морид толгойгоороо гү, али хойто хүлөөрөө бэе бэедээ «тогтохо» гэһэн тэмдэг үгэлсэнэ. 50—60 гүүе нэгэ азарга хангана. Хэрбээ нэгэ гүүнэй һүрэгһөө тэрьелээ һаань, бэшэнэйнь дахаад гүйхэгүйн тула азарга бүхы һүрэгөө тогтооно.

Мориной ээр эмсэг (хазаар ногто, эмээл, дүрөө) хүнгэн, бүхэ байха ёһотой. Сагай ямаршье үедэ таһаржа, үжэжэ, эзээ, мориёо зобоохо, гэмтээхэ ёһогүй.

ҮЛАМ БАГА БОЛОНО

...ний үедэ Росси соо ...саахар хомор болооб ...ой ходо һонирхэдог ...Урданай бараг һайн ...нүүдэ жэл соо 8—9 ...тонно саахар хэ...дэг һэн. Байгша он...1 миллион 200 мянган ...саахар гаргашалагдаг...ой хараалагдаа һэн. Тэд ...ирэн изартал соо Куба...саахар огто асарагдаа...Украинаһаа 1.35 мил...тонныи ороондэ 290 ...тоннол зоидо хуроод ...

...ой зуура Росси соо ...гаргаа болоһон саахар...абтангүй хэбтэнэ. Юун...юуб гэхэдэ, сэнгынь ехэ ...бшуу. Саашадаа улам ...ол байха хараатай ...

ИТАР—ТАСС.

Уншаа, дуулаа һэн гүт?

ХААН ШЭРЭЭДЭ МҮНӨӨ ҺУУГШАД

...ай ороноодта хаан шэ...ууд бии зандааб гэжэ ...ой гэмдэ. Харин му...ахар зон эдэ хаан шэ...ууд зэрэлээд, угсаатан ...ой зонхилжо байнаб гэ...ой тобшохоноор мэдээ...ой. Уншыт даа...

Бахрейн— шейх Исабен ...ман аль-Халифа 1933 ...ой түрөө, 1961 ондо хаан ...ой зэрэлээ.

Бельги — бельгиецүүдэй ...ой Бодуэн-Альберт-...льд-Леопольд-Аксель-Ма...ус хаан һаа наһа бараа. ...ой наатнай, тэрэ 1930 ...ой түрөөд, 1951 ондо ко...ой болоо. Наһа барагшын ...ой түбүүн болоо Альберт-...ой-Хюбер-Теодор-Кристи...ой-Мария мэнэ һаан ...ой шэрээ зэрэлбэ. Тэрэ 59 ...ой юм.

Брунэй—султан Мула Хас...ой Болкиах Мунзаддин ...ой 1946 ондо түрөө. ...ой ойноо хойшо хаан шэ...ой һууна.

...ай — король Джигме ...ой Бангчук, 1955 ондо ...ой юм. 1972 онһоо зон...ой.

Великобритани— короле...ой Елизавета ...ондо түрөө һэн. 1952 ...ой хойшо дэлхэй дээрэ...ой ерэдэг хаан шэ...ой нэгые зэрэлнэ.

...ай — королева хоёрду...ой Маргрете 1940 ондо ...ой, 32 наһатайһаа зон...ой.

Иордани— король Хусейн Бен Талал 58 наһатай, 41 жэл соонь хаан шэрээдэ һууна.

Испаний — король нэгэдүгээр Хуан Карлос 1938 ондо түрөө. 1975 онһоо зонхилно.

Катар—шейх Халифа бен Хамад Аль-Тани 1932 ондо түрөө. 1972 онһоо хойшо эсэгынгээ һуурида һуугаа.

Кувейт — шейх Джабер аль-Ахмед аль-Джабер ас-Сабах 65 наһатай, 16 жэл соо хаан шэрээдээ һууна.

Лессото— король хоёрдугаар Мошвешве 55-тай, 27 жэл соонь угсаатанайнгаа урдаа хараха хүниинь ябана.

Лихтенштейн — князь хоёрдугаар Франц Иозеф фон Лихтенштейн 87 наһатай, 1938 онһоо хаан шэрээдээ һууна. Эгээл үндэр наһатанай нэгэн байһаниинь һэжэгүй.

Люксембург — Агуеехэ Герцог Жан Бенуа Гийом Мари Робер Луи Антуа Адольф Марк д' Авнано 62-той, 29 жэл соо хаан шэрээдээ һууна.

Монако— князь гурбадугаар Ренье 1923 ондо түрөө. 44 жэлэй саанаһаа зонхилжо эхилээ бэлэй.

Марокко — король хоёрдугаар Хасан 1929 ондо түрөөһэн юм. 32 жэл соо хаан шэрээдээ һууна.

Непал—король Биренд ра 1945 ондо түрөөд, 27 наһатайдаа хаан шэрээдээ һуулгагдаа һэн.

Нидерланда — королева Беатрикс Вильгельмина Армгар 55-тай, 1980 онһоо хойшо зонхилно.

Норвеги — король табадугаар Улаф 90 наһатай болобо. 1957 ондо хаан шэрээ эзэлээ.

Оман—султан Кабус бен Саид 53-тай, 23 жэл соо зонхилно.

Саудовска Аравий—король Фахд Ибн Абдель-Азиз Аль Сауд 73-тай. Нилээн наһатай боложо, 1982 ондо зонхилжо эхилээ.

Свазиленд— король гурбадугаар Мсвати 1986 онһоо хаан шэрээдээ һууна. Хэды шэнээн наһатайнь мэдэгдэнэгүй.

Таиланд— король Пуминпон Адульядет (юһэдүгээр Рама) 66 наһатай болобо. Нилээн удаан саг соо, 47 жэл соо зонхилжо байна.

Тонга— король дурбэдүгээр Тауфа Ахау Тупоу 1918 ондо түрөөһэн юм. 1965 ондо хаан эзэнэй ордон эзэлээ.

Швеци—король арбан зургаадугаар Карл Густав 1946 ондо түрөө һэн. 27 наһандаа хаан шэрээ эзэлээ.

Япон — император Акифито 60 наһатай. 1989 онһоо зонхилжо эхилһэн байха юм.

(«Эхо планеты» сэтгүүлһээ абтаба).

Улаан-Удын Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжада оршодог 2-дохи аптекэ нинслэлэй эгээн томо аптекэ болоно. Хотын аптекэнүүдтэ ямар эмүүдэй бии байһание мэдээсэдэг тусхай таһаг эндэ худэлдэг юм. Аптекэ бүхэли сүүдхын туршада худэлдэг, хэрэгэй гараа һаа, һүнинн тэндэшье эндэһээ эм абажа болохо юм.

Аптекын эм бэлдэдэг таһаг эгээл томонь юм. Эндэ худэлдэг фармацевтнүүдэй арбан табаниинь дээдэ һургуулитай. Ирина Алексеевна Ситченко таһагые даагшаар үнинэй худэлнэ. Галина Дмитриевна Юрская, Марина Викторовна Аксаментова (зураг дээрэ—зүүн гарһаа) ажалаа һайн мэдэдэг, эрхим мэргэжэлтэй гэжэ суурхадаг юм.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Эрдэни-Хайбзан Гальшийн БЭЛИГҮҮН ТОЛИ

Цырен-Анчик Дугар-Нимаев хэблэлдэ бэлдэбэ

(Түгэсхэл. Эхиниинь августын 26, 27-ной, сентябрийн 2, 3, 7, 9, 15, 16, 17, 21, 22, 26, 28; 29; 30-най; октябрийн 1, 5, 6, 7-ной дугаариудта).

956
Баһа тогтоол тарии ба
Зальбарал тэрэ мэтые ошохо, һууха бүхэнөө унша.
Дуугай ошоо һаа, үгүүлхые мэдэлэг
Хэлэнэй эрхэтэн байбашье, хэрэггүй болоно.

957
Буяи алиниие үйлэдэхэ бүгэдыешье
Дээдэ боднин тулада бүтээ.
Энэ наһанай тулада үйлэдөө һаа,
Энэ удэрэй эдеэнэй тулада үйлэдэһэнтэй адли мүн.

958
Мүнөө юртэмсын үзэгдэл бүгэдыешье
Мүнхэ буса эльбэ мэтэ бисалга.
Һайн муу, үндэр набтар—эдэ бүгэдэшье
Сэдьхэлэй альбэшэнэй урлаһан мүн.

959
Алиниай тулада амяа үгэжэ шадамаар
Тэрэ амгаланиешье ооболон гэжэ бисалга.
Амгалан гэжэ баримталдаг эд бүгэдэшье
Маажуур маажаһан мэтэ гэжэ номодог.

960
Утаһаар уяһан шубуун мэтэ
Газарһаа дээдэхи тэнгэриүүдшье унаха гэжэшье һана.
Үндэрэй эсэс бүгэдэ
Доройтохо болохонь оршолонгой жама ёһо мүн.

961
Нюдэндэ үзэгдэһэн амитан бүгэдыешье
Түрүүлшэгүйһөө тэдхэһэн асэгэ, эхэ гэжэ һана.
Сэдьхэлдэ хилэнэй гал һүнөөгдэхэ,
Нигүүлэсхытэгэр дэбтээгдэхэ болохо,

962
Тэрэшэлэн амитан бүгэдыешье
Хүнэй эхэ мэтэ хайрла.
Бүгэдөөрөө саглашагүй ашатай,
Түрүүлэшэгүй сагһаа эхэ, эсэгэ мүн.

963
Бусад үсөөн сохёошье һаань,
Харюудань хэзээшье бү хорло,
Эхэ, эсэгэн хубүүгэ сохихо сагта
Хубүүн сохингүй, һүгэдэдэг мэтэ мүн.

964
Үйлэдэхэнь бэрхэ агуу эхэ бодисадвагай ябадалнуудта
Митаран бү үйлэдэ.
Ехэ бодисадвануудбэе, амяа үгэбэшье,
Саглашагүй баясхалангаар ханадаг гээшэ.

965
Хизагаарлашагүй амитанда түһалхын тулада
Эрдэниин дээдэ боди сэдьхэлые үүсхэ.
Тэрэ хадаа гурбан сагай
Илагуусан бүгэдын ошодог ганса эхэ зам мүн.

966
Гуйранша эдеэ, эд гуйгаашье һаань,
Эхэ, эсэгэ мэтэ хүндэлэн үйлэдэ.
Харамаар бэридтэ унздаг тула
Өөрөө тэрэндэ үритэй хүн мэтэ гээшэ.

967
Эдүүдые хойто түрэлдөө абаашахые хүсөө һаа,
Тэдэниие үгэльгэ үгэжэ хадагалан үйлэд.
Үгэльгэ үгэнгүй һанда хадагалаа һаа,
Тэрэ эдые гээнэн мүн гээшэ номнодог.

968
Харам түрэхын сагта
Һангай нирбада тушаажа үгэнэб гэжэ һанажа үгэльгэ үгэ.
Тэрэ ёһон хадаа эдеэн эд бүгэдые
Өөрөө эдижэ шадахын мэргэн арга мүн.

969
Суглаһан хубарагай суглаанай
Ехэ тогоонуудта арюун уһанһаа дээшые шудхан үйлэдэ,
Хойто түрэлдөө тэдэ хубарагууд бүгэдэһөө
Али үргэнэнөө ашагтайнь хамта абаха.

970
Шадаа һаа, үгэльгэ, үгэхын сагта
Тэрэнэй харюуда горидон бү үйлэдэ.
Үгөөд, харюудань горидодог гээшэ
Гуйраншан ба худалдаашан мэтэ мүн.

971
Адагынь нохойдошье хойто түрэлдөө
Эдеэ унда мамда хайрлахаш гэжэ үгэльгэ үгэ.
Хүндэ эдеэ түрьһэлэнһөө
Нохойдо үгөө һаа, магад абаха.

972
Үгэльгэ хэндэ үгэбэшье,
Бусадта хорлолгүйгөөр үгэ,
Эхэдээ хэды шэнээн энэрхэ болобошье,
Эсэгын мяха отолжо хэн тэжээхэб?

973
Ама абаһан тангариг санваараа
Аминһаашье хайратайгаар сахи.
Бэе ба амяа үгэжэ,
Дээдэ номые сахиха гэжэ номодог.

974
Үргэлжэ һайн удэрнүүдтэ
Найман гэшүүһэтэ санваар сахи.
Тэрэ хадаа бусад хэнэйшье үлэ булиалдаха
Өөрын хойто түрэлэй эдеэн, эд мүн.

975
Тэгүүишэлэн саг сагта маанида
Шэлэн оршохо мэтыешье дахин-дахин сахи.
Тэрэшье бусадта үлэ өдигдэхэ
Өөрын хойтын хүнэһэн мүн.

976
Дайсан бүгэдын муунь болоһон
Өөрын урин сэдьхэлые дара.
Тэрэ хадаа дайсан бүгэдые
Нэгэ мүнэн дараһан мэтэ гэжэ мэргэд номодог.

977
Илангаяа хилэнтэй дайсангуудта
Онсогой хулисэнгүйе бисалга.
Амараг саландаа хулисэнгые бисалгахашье
Юундэ хэрэггүй байхаб?

978
Буса баһа хүсэ багатай доодошуулда
Өөрөө хүсэтэ мүн болобошье хулисэнгые бисалга.
Доодошуулай хүсэ ехэтэ хаанда
Хулисэнэм гэжэ үгүүлбэшье, энеэдэнэй орон гээшэ.

979
Хүлөөрөө магнайень удьхэлбэшье,
Ґалзуурһан хубүүндээ эхэ мэтэ туһала.
Тэрэ хадаа бүхэ эүрхэтэй,
Хүсөн түгэлдэр баатар бодисаданарай ябадал мүн.

980
Хожом үглөө, нүгөөдэр үйлэдэхэ бэзэб гэжэ
Буян бүтээхэсэ бү хойшолуула.
Үглөө, нүгөөдэр хэзээшгүй дуурһахын охорто
Хүнэй наһан барагдаха болохо,

981
Би хадаа наһан залууб гэжэ
Дээдэ ном бүтэхэсэ бү хойшолуул.
Залуу болобошье, мүнөө удэр
Үлэ үхэхын үльгэр ба үнэмшэлгэ бии бэшэнь мүн.

982
Би хадаа хэзээ нэгэ үхэхэб ба
Үхэһэнэй хойно юун болохые үргэлжэ һана,
Энээнһээ үлэмжэ һанаха удха гэхэдэ,
Бэшэ үгы гээшэ.

983
Зүрхэнһөө дээдэ бурханай помуудые бүтээхые хүсөө һаа,
Дайсангүй ба садангүй болон яба.
Дээдэ ном ёһоолон бүтээхын сагта
Дайсанһаашье үлүү садан хорлохо олон гээшэ.

984
Буса амитануудыешье
Али шадаха буяндань аргаар оруула.
Тэрэ бүгэдэнэршье
Өөртэш, түрэл түүтим, бүхэндэ буянай салан болохо.

985
Бусадые абарахын хэрэг байгаа һаань,
Өөрынгөө буян үйлэдэлгыешье түр зуура орхи,
Эхэ эсэгэ хадаа уһанда абтаһаниие хайша хэрэг орхижэ,
Жэмэс түүгээ һаа, муушаагдахын орон мүн.

986
Илалгые бусадта үгэхэ ба
Булигдалые өөрын хуби болгон аба,
Мэхэгүйгөөр тэрэ мэтэ ябадаг
Хэн тэрэ хадаа Илагуусанай хүбүүн мүн.

987
Бүхэндэ ганса хүбүүниинь мэтэ энэржэ
Элигүй ёһоор далдаһаа туһалан үйлэдэ.
Элитэ туһалха болоо һаа, айжа митарха гү, али
Үгы һаа, алдарай шалтагаан болохо,

988
Хэрэггүй тиимэ алгасалаар сагые
Хэзээшье бү үнэргэ.
Алгасангын агаарта хүн наһаяа бараа һаа,
Үхэхэ дээрээ гэмшэбэшье хожомдоһон мүн.

989
Насада шалиг үгын наадаар
Бүжэгшэн мэтэ бү үйлэдэ.
Хэрэггүйн агаарта наһаяа бараа һаа,
Зуун жэлдэ амидарбашье хэрэгынь юун бэ?

990
Өөрын али мэдэйэн номой удха
Тэрэниие бүтээхэсэ анхаран аба.
Эмэй шастар уншаһан тэдыгээр ханангүй,
Үбшэнтэн эмые шүтэдэг мэтэ мүн.

991
Нэгэндэ гү, али ангида—алиниинь мүн гэжэ шэнжэлээ, һаа,
Би ба минүүхэй үгы гэжэ бисалга,
Зүүдэнэй амитанай бүжэг мэтэ
Нэрэ тэдыһээ бэшэ үгы гээшэ.

992
Тэрэшэлэн бии бүгэдэшье
Шанараар бүтэһэн үгы гэжэ бисалга.
Уһан доторхи һарын хото мандал мэтэ,
Бүхэн үзэгдэһэн аад лэ, шанаргүй мүн.

993
Ном бүгэдын ахуй ёһон —
Тэрэниие шэнжэлэн сэдьхэлдээ бисалга.
Номые дахин дахин бисалгаһаараа
Тодхор бүхэнһөө мултарха болоно.

994
Өөрөө буян юу үйлэдэһэн болобошье—
Тэрэнээ түрэлхитэн бүхэндэ бү һайрха.
Тэдээндэ һайрхаа һаа,
Буянайнь алдар тэдыгээр барагдаха болохо.

995
Буянтай үйлэ хэзээ үйлэдэхын сагта
Тэрэниие дээдэ бодидо зорюула.
Уһанай дүһал далайда нинлэһэн мэтэ,
Тэрэ хэзээшье үлэ барагдаха болоно.

996.
Үгы һаа, буян үйлэдэһэниие
Амитан бүгэдэдэ харамнангүй зорюула.
Буянай үндэные бусадта зорюулһаар Бодисадын буянгуудыг
Улам арьбажаха

997
Буянаа бусадта зорюулаа һаа,
Өөрөө гэмтүүжэб гэжэ бү һэжэглэ.
Хизагаарлашагүй амитанай тулада зорюулаа һаа,
Хизагааргүй улам арьбажаха.

998
Үшөө баһа хирэгүй юреелые
Дээдэшүүлэй тагаалал ямар соонь таби.
Тэрэ хадаа хуряаһан буянгуудаа али хүсэһөөрөө
Али хүсэнэн хэрэг бүгэдэ хүргэхэ жолоошо мүн.

999
Тиигээд арюун юреол—
Тэдэниешье үнэн зүрхэнһөө дахин-дахин таби.
Юреелэй хүсэн ехэ дэлгэрээ һаа,
Хүсэһэншэлэн бүтэхэ болоно.
«Хоёр ёһоной абаха, орхихые үгүүлэгшэ «Бэлигүүн толиһоо» буян бүтээхын наймадугаар бүлэг бэлэй.

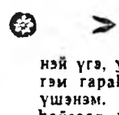

ХОЁР ЁҺОНОЙ абаха, орхихые үгүүлэгшэ «Бэлигүүн толиһоо» али энээниие бидэ монгол ганса ударидагша сажа бандидын хоёр һайн номнол тэрэ шастарнуудай хойноһоо дахажа, үни холо сагһаа үзэһэн ба бодоһонуудые нэгэдхэн эблүүлһэн—энээниие энэ зүгэй ороной гэртэн зарим уладуудта удхаар түгэлдэр үгөөр абаха, орхихын дүрсэнүүдые тодоруулан үйлэдэхын тулада унишахые мэдэдэг тоти рабжамда Агван Лэгшэд умара зүгэй буряад Хэжэнгын хиидтэ бэшэһэн бэлэй.

Эгүүниие нинтэ тобшолоо һаа, бодото һургаалай үгэнүүд мянган шүлэгүүд байгаад, энээниие монгол хэлээр бэшэһэн тэрэнь ехэнхи болохо байгаад, тиигэбэшье монгол бэшэг эсэ мэдэхэ ба түбэд бэшэг тоожо үйлэдэгшэ зарим нэгэнэй хараха, үзэхын тулада түбэд хэлээршье бэшэһэн бэлэй.

Хэмээхэ эгүүниие юртэмсэ ба дээдэ номой хоёр ёһондо айладаха нюдэниинь маша уужам болоһон гэтэлгэгшэ дээдэ лама Агван Лэгшэд балсанбын гэгээнтэнэй нирваанай дүрэ үзүүлхын үедэ энэ хоёр ёһоной шастар монгол хэлэндэ оршуулха хэрэгтэй, гэһэн зарлиг болоһон ёһоор лама тэрэнэй ашаар амидараһан үшүүхэн шаби Чойдаг хэмээгдэхэ эгэлэй нэгэн, түбэдһөө монгол хэлэндэ оршуулһан гэлэй гэбэ. Энээндэ ламын зарлиг гүнзэгы хүшэр ба өөрын оюун маша бүтүүгэй шалтагаанаар энээнэй үгэ, удхын зүйлнүүдтэ эндүүржэ, удхыень хазайлгаһан гэм гараһан байгаа һаань, лама бурханай үмэнэ хулисэн үшэнэм. Хэн мэргэн эгүүниие изагуурай түбэд эхэтэйнь һайсаар жэшэжэ шүүжэ арюудхахышье үшэнэм.

Эгүүндэ ороддоһон буянай хүсөөр хамаг түрэлхитэн, хүмүүнэй ном ба бурханай ном хоёр шатые зэргээрнь дамжажа, хамагые айладагшын ордо харшада үтэр түргэн орохонь болтогой!

Буян болог!

ГАРШАГ

Нэгэдэхи бүлэг. Бэе ба зөөри сахиха (1—137 шүлэгүүд).
Хоёрдохи бүлэг. Оюунине шудалха (138—270 шүлэгүүд).
Гурбадахи бүлэг. Һэрэмжэтэй ябаха (271—408 шүлэгүүд).
Дүрбэдэхи бүлэг. Дайсан садан хоёртой яажа ябаха (409—537 шүлэгүүд).
Табадахи бүлэг. Хожомой холые бодожо ябаха (538—674 шүлэгүүд).
Зургаадахи бүлэг. Бусадта хоро үгы ба мэхэ үгы шударгуу ябаха (675—788 шүлэгүүд).
Долоодохи бүлэг. Хилэнсэ тэбшэн ябаха (789—860 шүлэгүүд).
Наймадахи бүлэг. Буян бүтээхэ (861—999 шүлэгүүд).

ИТАР-ТАСС: түби дэлхэй мүнөөдэр

НЬЮ-ЙОРК.

Америкэдэ тон үгытэй зоной тоо жэл бүри олошоржо, үнгэрэгшэ жэлдэ 36,9 миллиондо хүрөө. Ороной үгытэйшүүлэй тоо 14.5 процент болоно. Джон Кеннедиин Президент байһан сагһаа хойшо энэмнай эгээн ехэ хэмжээн гээшэ. Тиигэжэ үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо үгытэйшүүл 1,2 миллионһоо олошороо.

Америкын үгытэйшүүлэй хахалынь шахуу 18 наһа гүйсөөгүй үхибүүд болон наһатайшуул болоно. Табадахи үхибүүн бүхэн үгытэй ядуу байна. США-гай сагаан ябатанда орходоо үсөөн тоотой үндэнэ ябатанай ажабайдал тон муу, улам бүри ядуу болоно гэжэ тэмдэглэгдэнэ, нигэжэ 1992 ондо 33.3 процент африкан үгтай болон 29.3 процент Латинин Америкэнээ ерэһэн зон үгытэй ядуу ажамидаржа байгаа. Эдэ дүнгүүд сагаан ябатанай үгытэйшүүлэй тоонһоо гурба дахин ехэ болоно. Орон дотор ажалгүйшүүлэй урданайхидал адли олон хадань, үгытэйшүүл олошорно гэжэ тэмдэглэгдэнэ.

ПАРИЖ.

Россин нинслэл хотодо болоһон шуһата үйлэ хэрэгүүдтэ шархатажа, Москвагай больницануудта ороһон хүнүүдтэ туһалхын тула Франци медицинын түхеэрэлгэнүүд болон эмүүдые эльгээгээ.

800 операци хэхэдэ хэрэгтэй болохо хирургическа инструментнүүд болон медицинын препарадуудые тусгаар самоледоор Москва эльгээһэн байна.

Францийн Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын олониитын туһаламжа үзүүлхэ талаар мэргэжэлтэ эмнэн тэдэниие Москва хүргэжэ үгөө. Түхеэрэлгэ болон эмүүдые хэрэгтэй газартань хүргэхэ, мүн «Москвагай больницануудта үшөө юун хэрэгтэйб гэжэ сэгнэхэ» зорилготойгоор тэрэ эльгээгдэнэ.

ЛОНДОН.

Энэдхэгэй баруун зүгтэ сентябрийн 30-най үглөөгүүр 6,4 балл хүсэтэйгөөр газарай хүдэлһэнһөө боложо, 400 шахуу хүн наһа бараа. Илангаяа Кинари хотодо барилганууд олоор эбдэржэ, хүн зон наһа бараа, олонхинь гэр байрагүй үлөө.

Энэдхэгэй мүнгэн сангай түб гэжэ тоологдодог Махарашта штадай томо Бомбей хотодо газар баһа ехээр хүдэлһэн байна. Мүн Хайдарабад, Мадрас, Бенгалуру гэхэ мэтэ томо-томо хотонуудай хүн зон һүни дунда газарай хүдэлхэдэ һэриһэн байгаа.

Түрэл нютагаймнай түүхэһээ

ЗАГАҺАШАД

Саяан уулын ара, үбэрэй хада хабсагайн хабшуу, хобоо бүхэнэй горход харылан, Аха-голдо шудхан ородог, Харин Аха гол олон түрэлэй загаһадые нютаг бүхэнэйнгөө гол горходто хубааралан тараажа байһандал, горхон бүхэндэнь жэжэхэнүүд хадаран, зэбгэн, гутаар загаһад үдэдэг, олошордог бэлэй. Горхон бүхэнэйнь уһанай арюун тунгалаг гэшэнь аргагүй. Загаһанайнь шанар одоол тарган, хоол элбэгтэй, хабартаа саһанай хайлаха бүринь үерлэн халиха, хэдэн үдэрөөр нугаар тогтон, таляан нуур болодог байһан юм. Үшөө хэдэн үдэр бороогой адхараа һаань, дабхар үер мүльһөө зөөжэ, үргэн горхондо дамжуулдаг. Үерэй намдахадань одоол загаһалынь зуг бүреэ таража, бүри заахан горход өөдэ үгсэжэ, түрьһэеэ хаядаг.

Үбэлдөө хүрэдэггүй гүнзэгы өөртой сээлнүүд соогуур олон түрэлэй загаһад сугларжа, найр наадаяа хэһэндэл бисалдаг. Нимэл гүнзэгы соогуур үбэлжэлгээ нэгэн доро үнгэргэдэг гуримтай гээшэ гүб даа. Тиимэ үбэлжэлгын байрануул гэхэдэ, Мунгаргын, Түнхэнэй, Хараасгайн, Шара-Байсын, Онгослоошын, Мангаһын сээлнүүд ёһотой үбэлжэлгэнь байһан юм. Тэрэ үедэ загаһанай элбэг гээшэнь—заахан горход соохоо хүдөөгөө гарахань аа гү гэжэ һанахаар. Дүүрэн байһан даа. Теэд удаан үедэ загаһа агнаха гэхэдэ, зэр зэмсэг юун байхаб, гар мухар үлдэхэдөө хайшан гэхэбши, хүйтэн уһа ойможо, хабтагар шулуун гү, али ганга доогуур загаһадые улаан гараараа тооной арай нэгэ хэдые бариһан болохош, тэрэ юун хоод бэ даа?

Тэрэ сагай һүэгтэй үбгэд, хүгшэд загаһые «лусын эзэн» гэжэ хэлэхэ, загаһа агналгые сээртэй гэжэ хэлсэхэ, нүгэлэй ехэ нүгэл гэжэ тоолодог һэн. Тэрэ сагта бага яһатанда тоологдодог буряад яһатан үсөөнһөө бүришье үсөөн, шадал багатай, ажаһуудалнай тулюурхан байһан гэжэ хэр угһаа хэлсэдэг. Харин бүдлын шажанай һургаал шудалха, ламада һургажа, хубараг, гэбшэ болгохо, буян дэлгэрүүлдэг ёно гурим сахиха гээшые ахышхид үргэнөөр хэрэглэдэг байгаа.

Газарай хүрьһэ хүдэлгэжэ ябаһан хүн өөрынгөө амидархa арга олодог байһан юм бээ. Ядахын хажуугаар уһан соогуур бисалжа байһан загаһашье хүсэд агнажа шадахагүйгөө, тэрэ үеын хүнүүд нүгэл шэбэлэй тамын ехэ гай гэжэ тоолодог хадаа, юуншье болог гээд, шадаха зэргээрээ эндэ тэндэ агнадаг болоһон юм.

Заахан модон хүрзэхэнинө хэжэ, модондо хоноожо, уяжа бүхэлхэ. Хуһан модоной үйһэ хуулажа, хумируулжа, хэдэн олоорнь бэлдэжэ абаад, удэшын харанхыда гуталаа нюргандаа үргэлжэ уяад, Аха голойнгоо уһан тээшэ ябагаар ошожо, үйһэндэ гал носоон гэрэлтүүлхэдэнь, загаһад харагдаха. Дүтэ байһанние эндэ тэндэ халта хадхахадань, мухар модон хүрзэдэ юун аһалдахаб, үрдижэ баряа ,наа, баригдаха, үгы һаа, хадхагдаһан загаһан урдаадхиха. Тингэжэ хумируухай үйһэнэйнгөө носожо дүүһахадань, загаһашан уһанайнгаа захада гаража, ондоо үйһэндэ галаа носоожо, гэрдэлгээ дахин, дахин үргэлжэлүүлхэ. Бүхэли һүниндөө уһанай захаар ехэл ядуухан агнууритай байгаа.

Манай сэлэнһээ нүгөө нэгэ һуурында Семеновтоной бүлэ ажаһуудаг һэн. Семенов Сэбэг Бата гэжэ хүбүүдтэй байгаа. Тэрэ багаһаа гол горходые зубшажа, загаһа агнахадаа олоор барижа, хэдэн айлда хубаажа тараадаг гэжэ эсэгэнь хэлэгшэ бэлэй. Тэрэшье түрүүшээр модон хүрзөөр загаһашалһан байха.

Үндэр хада хабсагайнуудай ара, үбэрэй саһан зундаа хайладагүй, нимгэхэнээр үрмэтэн, ёһын, тэдыдэ хайлаһан уһанай Аха мүрэндэ шудхан ороходо, уһанайнь хүйтэндэ загаһашанай хүл шэмшэрэн бээрэхэ гээшэнь тэсэхээр бэшэ бэлэй.

Уһа ойможо хүлдэжэ ябаһаар гээд, Бата энэ тэрэнние бодожо ябаха зуураа, байзыш даа, намһаа үргөөд, уһанайнгаа гүнзэгы руу халтад гэхэдээл гүйжэ арилшахадань, хоохон үлэшэдэгөө мартаа гэжэ гү? Үгы даа, огтошье мартагдагүй загаһадые үшөө ямараар хүсэгшэ аабиб гэжэ Бата бардамаар бодоодхихо.

Эрэ хүн—зориһондоо гэжэ дэмы амалдаггүй. Нуга-Арал соогуур ургадаг улаһан модод юунэй түлөө миин умхиржэ байдаг юм? Юумэндэ туһатай хадань, тэрээгээр шадаха соогоо, онгосо саб-шажа, хобоолжо, зохидоор тэгэлэжэ, хүнгэхэнөөр хатаажа холбоод, уһан дээгүүр үхибүүдэй нааданхай мэтэ ябуулаад туршахада, юун болооб гэжэ Бата энэ тэрэ юумэ хэрэглэдэг һэн. Үшөө урид хатаһан хүнгэн нарин-хан мододые холбожо хоноогоод, «нала» гэжэ нэрлэхэ. Тэрээгээр уһан дээгүүр тамаруулжа, һүниндөө налаар загаһа агнадаг һэн. Нала гэгэшые урагша-хойшонь түргэ түргөөр залажа ябуулха гэхэдэш, ехэл орёо хашан бэлэй.

Загаһанай агнуурин ядарууханаар эхилээ һаа, юу шадахаб, жэжэ бужа жараахайше тиимэ бэлэхэнээр гарта орохогүй, хамаг амитан амияа гамнадаг, хайрладаг гээшэ.

Һүниин агнуурида гараха гээ һаа, урид хүбшэдэ гаражa, үмхиржэ уһанан нүүлын хуһанай үйһэ суглуулжа, тэрэнээ хэдэн хэсэг хэсэгээр хобоо гаргажа, хүнды соогуурнь бутархай үмхи үйһэ суглуулжа дүүргэһэн бээсэрээ, тэрэнээ мондойсо нойтон улаан бургааһаар хүлижэ бүхэлдэг. Арбаад тиимэ, 3-3 метр утануудаар бэлдэдэг онгосо дээрэ хоноохо хэдэн һаднагуудые. Һэрээгэй хуурай хүнгэн эшэнүүдые бэлдэхэ.

Үнөөхи ойр зуура хэрэглэгдэдэг модон хүрзэнүүдэй орондо булад хатуу һэрээнүүд шэрээгдэн дархалаглаба. Түрүүшээр жэжэ загаһадые бариха гурба, дүрбэн хургатай, хурса аагтатай, хатаамал һэрээнүүд, үшөө түла, зэбгэндэ агнаха томохон дүрбэн хургатай һэрээнүүдые Бата дархалдаг болобо. Тэдэнние гэнтэ суглуулжа, гэнтэ загаһанай агнуурида гараха бэшэ. Эсэгын һургаалые хүбүүн халажа абаха. Бэлдэһэн онгосоёо зохидоор холбожо таарууллаад, уһан дээгүүр хүнгэхэнөөр ябуулжа дадхааха, һураха бүреэ улам хурдаар ябуулдаг болоод, һүниндөө уһан дээгүүр гэрдэдэг һэн. Сэлмэг үдэр гүнзэгы сээл дээгүүр адаглан харахадань, элдэбшэ загаһад харагдаха. Одоол олзын тогоон эндэ гэжэ һайнаар мэдэжэ абаха.

Нүгөө үдэшынгөө эзлжээтэ загаһанай агнуурида Бата одоол бүхэли һүниндөө гэрдэхэ, уһанай өөр гэрэлтүүлхэ хуһанай үйһэншье яһала бэлдэгдэжэ, уһанай захада асарагдаха.

Баташье агнуурида гараба даа. Юрэдөө, һэрээгэрээ томонууд загаһа хадхаха бүринь абяан дорбидохо байгаа. Тиигэншьегүй яахаб. Тула, зэбгэнүүдые уһанай өөрһоо гаргахадань, хамаг хүшөөрөө тэршэлхэ, годирхо гээшэнь аргагүй, һула хүн һаа, томо загаһанда һабагдажашье болохоор шуу. Бата ульгам онгосоёо урагша-хойшонь хүнгэхэнөөр эрьюулжэ байжа, тэрээхэн соохоноо ехэнүүдынь эндэ тэндэһээнь хадхаад, хойно хойноһоонь онгосо дээрээ нилээд зүдхэжэ байжа гаргаха юм. Дан томо тулануудынь саагуур һэрбээнүүдээ намилзуулан, һанаа амар аалиханаар ябад гээд байха. Томонуудта дүтэ ошожо, тэдэнние үргөөһэнэй хэрэггүй. Онгосынгоо досоохи олон загаһадые эрьедэ гаргажа, үйһэнэйнгээ галые шэнэлжэ бэлдээд, дахин агнуурияа эхилхынгээ урдахана яаралтайханаар гал носоожо, нэгэ томохон хадаран буурагшалуулжа болгоод, тэрэнээ түргэхэн эдээд, үүрэй толоной гаратар агнуури хэдэг һэн. Тэрэ олон загаһад соогуур үнөөхи томо туланнуудые хараашалан, ара талаһаань тойрожо, хажуулдин дүтэлжэ ошохын тэндэ, даб гэжэ тулана һэрээгээ онгосо соохоонь шүүрэн абаһаар, һэрээгээ залажа, шагаажа, шагаажа харбажархибал даа. Хадхуулһан тула юу байхаб, һэрээгээ шэрээл, эсэтэрээ гүйжэ номгорходонь, Бата хойноһоонь ошожо, һэрээгээ гартаа оруулжа, тула загаһаяа уһанай захада татажа гаргаха. Заримдаа хоёр метр хахад үнинэй туланюрган дээгүүрээ хүбхэ ургашаһан ябаха юм гэжэ тэрэ хэлэхэ. Юрэдөө, томо тула барихада, эрье хонин гаргаһандал адли гэгшэ һэн.

Хэдэн үедэ Саяанай уулануудые дабажа, тэрэнэй ара, үбэрөөр Түнхэнөө хүнүүд ерэжэ һуулаг байһан гэжэ мүнөөшье хэлсэдэг. Угудхамнай Түнхэнһөө гарбалтайбди гэхэнь буруу бэшэ юм. Түнхэнэйхид Бэлэг-Шэбээдэ хэдэн айл һуухадаа, ан гүрөөһэ, загаһа баридаг байгаа. Түрүүшынь нэгэ үедэ эгээл саада өөртө Урда-Агаһаа айлнууд зөөжэ ерэһэн юм. Бүрэнхэ гэжэ хүн агнуурини газар бэдэржэ, эгээл таатай зохид газар оложо абаһан, эндээ түбхинэһэн, баяжаһан, гурбан һамгатай байһан гэхэ. Тэрээнһээ хойшо тус газарынь Бүрэн-Гол гэжэ нэрлэдэг болоһон гэхэ.

Хаража, ажаглажа, һонирхожо ябахада, Зүүн Саяанай һаньдагуудай, хада уулын хабшуу соогуур Аха руу ороһон гол горход яһала олон. Тэрээн өөдэ загаһан олоор гарадаг. Ахын гол горхон бүхэндэ загаһагүй уһан гэжэ байгаагүй. Эрхүүгэй областнин хэдэн олон промышленна хотонууд Зүүн Саяанда тон дутын эмхинүүд болоно. Жэшээнь, Шелехов, Эрхүү, Ангарск, Усолье, Черемхово, Зима, Саянск гэхэ мэтэ. Тиимэнээ тэндэхи хүнүүд гол горходые зубшан дабажа, тэрэ дайдын загаһанай хойноһооехээр ябадаг болоһон, гол горходые хаажа, загаһанайнь мүрые хаадаг, таһалдаг болоһоор үнинэй. Мүнөө болоходо, Ахын гол горходто загаһанай зүйлнүүд харагдахаяа болиһоор үнинэй. Энээн тухай Аха нютагай хүн зон һанаагаа зобожо, хуршэ эрхүүгэйхид байгаалидамнай айхабтар харша ябадал гаргажа, хамаг загаһыемнай дүүһаа гэлсэдэг. Ахынхид сүлөөтэй сагтаа загаһа агнаха бүреэ үдэрэй хугасаа соо ороодоо хоёр, гурбан жараахай баряа һаа баригдаха, үгы һаа шортоо хоохон бусаха. Ахын эрхэ байдалда таряа талхан ургадаггүй, элдэб жэмэс ургуулжа ядадаг, эдеэ хоолой зүйл хомор. Тиимэнээ загаһа агнажа, нэмэрн болгохо гэхэдэнь, загаһанайшье, үрэ ундэнэн таһалдуулагдаа, ан гүрөөлшье хомор болонхой.

Үнгэрхэдөө эрхүүгэйхид Ахын аймагаар орожо, тэндэхи багахан нуурнуудта үшөө вертолеодоор гү. АН-2 самоледоор загаһашалхаяа ерэдэг ушарнууд үзэгдэдэг.

Хари холын хүнүүд элдэб хэрэгсэлнүүдые хэрэглэжэ байгаад, загаһынь шүүрдэн хюдаад ябажа байхадань, ямаршье хэмжээн абтахагүй. Байгаалние хамгаалха, аршалха гэжэ байгаад минл хоохоор амаа бүлюудээд, саашань ямаршье ажал ябуулдаггүйнь гайхажа барахаар бэшэ. Эрхүүгэйхидэй дура зоргоороо Ахын загаһа агнажа дадаха бүреэ, үшөө агнуурининь газарые эзэлхэ һанаатайшье байдаг. Ахынхид республикын туһаламжагүйгөөр амяараа юушье хэжэ шадахагүй гэжэ сэхэ хэлэлтэй.

Д. ДУГАРОВ,
журналист.

XVII жаранай үйан харагшан тахяа жэл (1993 - 1994 он)

Намарай дунда сагаагшан тахяа һара октябрийн 15-да түгэсэжэ, октябрийн 16-да намарай һүүл хара нохой һара гараха.

Монгол литэ	26	27	28	29	30	1	2
Европын литэ	11	12	13	14	15	16	17
Сараг Нэрэ Үдэр	Дабаа һара понед.	Мягмар Марс вторник	Лхагба Меркурий среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	хүхэгшэн үхэр	улаан бара	улаагшан туулай	шара луу	шарагшан могой	сагаан морин	сагаагшан хонин
Мэнгэ	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан
Һуудал	шорой	Түмэр	Өглөрсөө	Уһан	Уула	Модон	Хии

ФЕСТИВАЛЬДА УРИНАБДИ

Байгша һарын 11-һээ 21 болотор республикымнай нинслэл хото Улаан-Үдэдэ болохо энэдхэг фильмүүдэй кинофестивальда узбек болон монгол кинематографистнууд хабаадалсахань.

Энэдхэг ороной фильмүүдтэ дуратайшуул манай ороондо, илангала Буряадта, олон гээ һаа, алдуу болохогүй байха. Шажан мүргэлэй, дасан дугангуудай талаар һонирхохо юумэмнай олон лэ ааб даа. Манай ороной харагшад Индиин киноактернууд болон режиссернуудые һайн мэдэхэшье болонхой, хүгжэм, дуундань, онсо һайхан байгаалиданьшье дурлан-хай.

Энэдхэг фильмүүдэй фестиваль октябрийн 11-дэ «Дружба», «Прогресс» кинотеатрнууд соо нэгэн доро эхилхэ юм.

«Влюбленный бродяга» гэжэ картина 1950-яад онуудта Радж Капурай «Бродяга» гэжэ Индиин түрүүшын фильмые һануулба ёһотой. Рави Шанкарай гол геройн дууе тэрэ үедэ ехэ, багагүй дуулладаг болоод байһан зомди.

Октябрийн 12-то кинематографистнууд харагшадтай уулзаха юм.

Кинотеатрнууд бултыетнай урина.

В. ПАВЛОВА,
республикын кинопрокадай ахамад редактор.

ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОНАДТА ХАБААДАНА

Республикымнай эдир даамшадехэ амжалта туйлаа. Бэшүүрэй аймагай Харлагай дунда һургуулиин һурагшад Самажан Цыбиков Володя Гарматаров хоёр тусгаар урилга абаад, Челябинска областнин Чебаркуль хотодо үнгэргэгдэхэ эдир даамшадай дэлхэйн чемпионадта хабаадахаяа ошобо.

Дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн түрүүшынхээ үнгэргэгдэбэ гээшэ. Энэ мүрысөөндэ Россин чемпионадта түрүү һуури эзэлэгшэд, Европын, Америкын, Азиин болон Африкын, Балтиин далайн ба СНГ-гэй гэдонь, тэдэнэй нютагай олзыг хэрэг эрхилэгшэ, «Вера» үндэжэ бага предприятиин директор Ю. Н. Хандажапов тухалаа бэлэй. Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар республикын гүрэнэй комитет мүн 100 мянган түхэриг дамжуулаа һэн.

Энэ удаа дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадахадань, ТОО «Гамбит» (директорынь А. Б. Разумов), хүүгэдэй спортын республиканска һургуули, Бэшүүрэй аймагай эрдэм һуралсалай таһаг туһаламжа үзүүлээ.

Л. ДОРЖИЕВА.

ТҮГЭСХЭХЫ ШАТА

Нэгэдэхи лигиин командануудай дунда футболоор Россин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн хэдэн һарын турша соо үргэлжэлжэ, түгэсхэхы шатадаа оробо.

Ленинск-Кузнецкий хотын «Заря» команда һүүлэй үедэ илангаяа һайнаар наадажа, хэдэн илалта туйлаад, урагшаа гараба. Тюменнин «Динамо-Газовик» хөрдохи һуури эзэлнэ. Эрхүүгэй «Звезда» гурбадахи һуурида дабшана. Эрхим табанай тоодо орохын түлөө Саха (Яхад) Республикын «Динамо», Шэтын «Локомотив», Омскын «Иртыш» командануд шармайна. Түсхайлбал, Шэтын «Локомотив» һүүлэй хоёр уулзалгада илалта туйлажа, дүрбэн очко абаад, байдалаа рарим тэды һайжаруулаа. Тинхэдээ тэдэнэр Хабаровскын СКА-е 2:0 тоотойгоор шүүгээ.

Манай «Сэлэнгэ» команда Алас-Дурна зүгэй хото городуудаар айлшалхадаа урагшагүйдэжэ, шүүгдэһэн байха юм. Хабаровскын СКА-да —0:2, Сахалинай областнин Холмск хотын футболистнуудтай уулзахадаа, 1:2 тоотойгоор шүүгдэбэ.

Үглөөдэр футболистнуудай Шэтын «Локомотивтай» талмай дээрэнь наадаха.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

МҮРЫСӨӨНДЭ ТҮРҮҮЛБЭ

Улаан-Удэ хотын Железнодорожно районой эдир технигүүдэй станциин авиамодельнэ кружогой хүүгэдэй лэгшэ Леонид Чучукалов авиамодельнэ спортоор Волгоград хотодо үнгэргэгдэһэн Россин түрүү һуури эзэлэн түлөө мүрысөөндэ хабаадахадаа, нэгэдэхи һуури эзэлбэ.

Энэ мүрысөөндэ ганса Россин бэшэ, мүн Украинын, Узбекистанай спортсменууд ерэһэн байгаа. Тэдэнэй дундаа улаасхооронды класси спортын найман мастер, мүн Европын, дэлхэйншье чемпионууд хабаадалсаа. Гэбшэ манай нютагай хүбүүнэй түрүү мүрысөөндэ нэрэтэй солотой спортсменүүдые ахижа гарахандань, баясамаар лэ гэбшэ. Леонид Чучукаловай мүрысөөндэ хабаадахадань, Улаан-Удэ хотын эрдэм һуралсалай захиргаан, мүн обороннo-техническэ бүлгэм мүргэ үгэжэ, туһа хүргэһэн байна.

Б. БОДИЕВ.

АЛМАЛТЫН ХЭДЭН АРГА

Мүнөө үедэ эдеэ хоолой зүйлнүүдһээ, гутал, хубсаһанһаа гадуур, электрын эльшэ хүсэнэй сэн дээшэлнэ. Шэнэ хубсаһа гү, али үнэтэй кэлбаса худалдажа абангүй байхадашье, болохол юм аабза. Зайн галай эльшэ хүсэ үдэр бүри хэрэглэхэ баатай болоноби. Тиимэнээ зайн галаа алмажа һураа һаа, мүнгээшье арьбалхат. Алмалтын хэдэн арга дурадханабди.

Электро-пеэшэнние яажа арьбанаар хэрэглэжэ болоноб? 180 миллиметр диаметртэй конфорконууд дээрэ 2—3 литрэй хэмжээнэй уһа бусалгахада тааруу байдаг. 6 литрһээ үлүү һаань, 220 миллиметрэй конфорко хэрэглэхэт.

Һайнаар халахынь тула электро-пеэшэнээ эдеэ шанахаһаа үрид хүдэлгэжэ эхилхэ хэрэгтэй. Удаань эдеэнэйнгээ бусалжа эхилхэдэ, галаа һула болгохот. Эдеэнэй бэлэн болохоһоо 5—10 минута үлөөд байхада, электропеэшэнээ болоулхат. Ехэдэр халаһан пеэшэн дээрэ эдеэнтнай һаадгүй болоод лэ байха.

Электро-гүсэ соо 1 литр уһа бусалгахадаа, электропеэшэн дээрэ тэдыл шэнээн сай шанахаһаа 2 дахин бага эльшэ хүсэ гаргашалхат. Тинхэдээ нилээд ехэ мүнгээ арьбалха аргатай байнат.

Электро-утюг яажа гаргаша багатайгаар хэрэглэхэб? Үрид бүлеэн, ехэдэр халаагүй байхадань, ехэ халуугаар элюурдэхэгүй хубсаһаяа дарахат. Тиихэдээ синтетическэ утаһа холижо нэхэһэн эд зүйлнүүдые нойтон байхадань элюурдэхэдэ һайн юм.

Хэдэн тоо, баримта эндэ дурадхаябди. Жэшээлхэдэ, Үйдхар гашуудалай үдэр соносхогдобо.

Үбэлдөө юугээ эдихэбибди? «Семен Тангаров, Валерий Дорофеев болон бусад»—П. Натаевай корреспонденци.

«Үмсэлэлгэ юундэ «дохолноб»? — Э. Дагбаевай статья.

Аймагай газетэнүүдэй хуудаһануудаар.

«Эрдэм ухаанай зүргөөр». —Е. Раднаевагай статья.

Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

«ТОЛОН» газетэ захилсыт!

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД. Манай «Толон» газетэ Агын Буряадай автономито округой Советдэй туһаламжаар, таанад, уншагшадай, дэмжэлгээр, редакцийн коллективэй ба типографийн ажалшадай хүсөөр хэблэгдэн гарана.

Тинхэ зуураа, буряад арадайнгаа, та бүгэдын аша туһада, эдир залуушуулай дэлгэр һайхан сэдьхэл ба үнэн зүб хүмүүжэлдэ зорюулагдана. «Толонюй» нюурнуудта толилогдоһон олон тоото материалнуудай ашаар түрэл Буряад нютаг ороноо, тэрэнэй байгаали болон баяллые, түүхэ домогоо, ёһо заншалаа, уг гарбалаа, шажан мүргэлөө, монгол утсаата арадуудай ажабайдал ба соёл болбосорол, буян олохо эшэ үндэһэеэ, эрдэм гэгээрэл, түрэлхи хэлэн ба литературяяа, аман үгын зохёол болон уран бэлигээ, арад зоной дундаһаа шалгаран гараһан суута хүнүүдээ, мүнөө үеын шэнэ хүнүүдые, мүн элдэб һонин зүйлнүүдые мэдэдэг болонолта. Тиимэ тула «Толондо» захил хэгүй хүнүүд ехээр гарзатаха, һүүлдэ газетэ захингүй үлөөд, халаглажа болохо байна.

Ерэхэ, 1994 оной түрүүшын хахад жэлэй захил абалга эхилбэ гээшэ. «Толон» газетэ бусад бүхы газетэнүүдэй дунда тон үнэгүйнь гэжэ гансата обёормоор. Газетымнай хахад жэлэйнь захилай сэн 234 түхэриг юм. Тэрээн дээрэ хэлхеэ холбооной гаргашын, хангалгын сэн нэмэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ хамта дээрээ жэшээнь, Агын округ соо 520 түхэриг болоно. Бодоод үзыт, энэмнай 4 багса тамхинай сэн ха юм, Теэд энэ 4 багса тамхинша хүндэ хоёр үдэрэй хорото «хоол» ааб даа. Харин энэ мүнгөөрөө хахад жэл соо «Толон» абажа уншабал, бэедэшье хүнгэн, толгойшье һонор, ухааншье балн, сэдьхэл бодолшье урматай байха бэшэ аал?..

ХҮНДЭТЭ НҮХЭД. «Буряад үнэнэй» хажуугаар, «Толон» газетэсэ захилсыт. Манай индекс—54791. Редакциймнай хаяг (адрес): 674460, Шэтын область, Ага тосхон, Базар Ринчиногой нэрэмжэтэ үйлсэ, 75. Телефонууд: 3-44-94, 3-40-69.

«Толон» газетын редакци.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Россин Федерацийн Президентын Хандалга.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С Д. (редакторай орлогшо) ТОКТОХОЕВА В Э

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилийн үйлсэ 23. «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный—2-54-54, редакторай орлогшонорой—2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соведүүдэй хүдэлмэрийн ба нийтын эмхиннүүдэй—2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олоннитын хүдэлмэрийн ба мэлээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19, Закаменскда—30-61
Буряад Республикын Министрнүүдэй Совелэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-23-67, валта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 куудаһан хэмжээтэй
Индекс 50901. Хэһэг 6.351.
Стереотипта тушаагдаһан саг: 19.00.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45.
Мүн 69-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтаһан.